

BISERICA și ȘCOLA.

Foiă bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECEȘANĂ în ARAD.

Biserica în situațiunea de astăzi.

Prin curentele greșite, ce se răspândesc astăzi în lume, s'a îngreuiat foarte mult pozițiunea bisericii. Se cere deci astăzi dela fețele și corporațiunile bisericesci să lucreze mai mult, și să lucreze bine, ca se potem să-ne aperm, și să-ne desvoltăm, în luptă cu aceste curente. Vorbind de acest lucru amintim, că fiecare preot și fiecare învățătoriu și alaturia cu dânsii comitetele parohiale și în genere toate corporațiunile bisericesci, de lipsă este, că să fiă, și să se facă adevărate sentinele ale bisericii și poporului.

Trebue să priveghiăm cu toții, și în special preotimea noastră se fiă în continuă priveghere, ca să vadă, ce se întâmplă în popor, cu scop ca se-i cunoscă cât mai esact starea, în carea se găsesce, greutățile și necazurile, și preste tot modul de gândire și acțiune. Acesta trebue se-o facem astăzi mai mult, decât ori când; și să-o facem din motivul, ca să fim bine orientați asupra stării lui; și prin predici corăspundătoare și în genere prin o nimerită punere în aplicare a mijlócelor bisericii, să-i potem veni la timp și în mod nimerit în ajutoriu.

Să priveghiăm asupra vieții și desvoltării poporului, ca să-l cunoscem, și să-i potem da chrana spirituală morală corăspundătoare.

Activitatea pastorală, de carea vorbim, este cea mai grea, dar în același timp este și cea mai mulțămitoriă. Este grea, pentru că recere continuă grije, ca să potem vedé și cunósce toate cele ce se întâmplă în popor, să cunoscem modul de gândire și acțiune al fiecărui credincios al nostru. Dar este mulțămitoriă, pentru că facend și avend la îndemână o diagnosă nimerită a poporului, — tot ceea ce lucrăm, lucrăm în deplină cunoscință de cauză.

Cunoscend poporul în predică și prin predică potem îmbina doctrina evangheliei cu trebuințele poporului, și potem face din amvonul sfintei bisericii o adevărată școlă practică a poporului er prin administrațiunea bisericească vom poté neintrerupt delătura din popor unele, seu altele datine stângace, și preste tot îi-vom poté ușura și înlesni modul de vieță si mersul poporului spre o mai repede desvoltare în spirit crestinesc.

Nici odată n'a fost atât de sêmțită trebuința, precum este acesta astăzi, ca între preoți și învățatori între acestia și între popor și corporațiunile bisericesci să-se încetățenescă un raport cât mai intim. Să gândim cu toții bisericesce și crestinesce, ca această gândire bisericească și crestinescă să-ne apropiie cât mai tare unii de alții, ca cu atât se fim mai puternici în fața ori cărui dușman. Acesta tăriă trebue să emaneze în prima liniă din activitatea preotului, din tactul și maniera lui. Prin priveghiare continuă preotul va poté cunósce poporul său, și cuposcend-l, va poté desvolta o activitate pastorală nimerită și succésă; er succesele obținute îi vor ridica nimbul și vađa înaintea poporului, și se va stabili raportul normal dintre părinte și fi dintre păstori și păstoriți.

Noi ne-am angajat prin biserica noastră națională a înlesni și ușura, și în același timp a conduce vieță și desvoltarea poporului nostru în spirit crestinesc pre toate terenele lui de activitate și desvoltare. Și deci în conformitate cu acest angajament, carele este natural, și carele emanază din programa cea vecinică a bisericii Domnului, ochii acestei dumnezeiesci instituțiuni trebue să-se estindă în toate direcțiunile de vieță și desvoltare. Astfeliu:

În biserică și la funcțiunile afară de biserică vom îngriji, ca să alimentăm cu deplin succes sêmțul de pietate creștină, credința popoului în Dumnezeu și conservarea datinelor religioase și naționale.

În școlă vom îngriji, ca generațiunile tinere să și câștige cât mai multe cunoștințe pentru viață, și mai pre sus de acestea o educațiune adevărat religioasă.

În familie vom îngriji, ca să se imprime în credințioșii noștri cât mai adânc sfințenia vieții familiare.

În administrațiunea bisericească vom îngriji, ca să se desvolte, și alimeuteze în popor în mod cât mai nimerit sêmțul pentru viața publică bisericească-națională.

În viața socială a poporului vom îngriji, ca în popor să se desvolte cât mai mult sêmțul pentru ajutoriu reciproc și o adevărată iubire evanghelică; și în fine.

Cu privire la viața și dezvoltarea economică a poporului nostru vom îngriji, ca să se desvolte până la cel mai înalt grad de perfecțiune posibilă sêmțul și plăcerea de lucru, precum și capacitatea de a întrebuița bine câștigul realizat prin lucru.

Schisma cea mare între Orient și Occident.

[Continuare și fine].

Papa Hadrian II. a primit cu plăcere învitarea de a trimite delegați la Constantinopol, în speranța că între împrejurările anormale, în care se găsea biserica orientală, îi va succeda a-și estinde autoritatea și asupra bisericii orientale. De aceea legaților trimiși la Constantinopol le-a dat instrucțiunea, că în sinod să nu admită alți membrii, decât pre aceia, cari vor recunoște autoritatea și supremația papei; ér sinodul să se restrângă numai la publicarea solemnă a sentenței, pronunțate de papa Nicolau I, prin care se declarase Fotiu de depus, și Ignatiu de repus în scaunul patriarchal. Ajungând legații papei în Constantinopol au fost primiți cu mari ovațiuni atât de curtea împărătească cât și de către aderenții patriarchului Ignatiu. Sinodul conchemat s'a ținut în anul 869. Când acest sinod s'a deschis prin legații papei în biserica sfintei Sofii din Constantinopol, au fost de față numai 12 Episcopi, cari împreună cu Ignatie au subscris formula pretinsă de legații papei. Mai târziu însă numărul Episcopilor se înmulți până la 102 prin aceea, că mulți din Episcopii aderenți lui Fotiu au fost depuși, și înlocuiți prin Episcopi noi chirotoniți de Ignatiu și aderenți lui.

În acest sinod compus din ómeni supuși scaunului papal și ținut în anul 869 Fotiu a fost espus la tot felul de batjocuri și anatemisat. Sinodul acesta a adus și unele canóne. În toate aceste canóne se încercă a-se afirma tendința de supremația a papei asupra bisericii orientale.

La subscrierea actelor acestui sinod s'a întâmplat mari neplăceri și divergențe între membrii săi. Episcopii orientali au observat, și au făcut patriarchului Ignatiu imputarea, că acest sinod pentru a poté nimici pre Fotiu, — a făcut biserica orientală sclavă bisericii Romii. De asemenea s'au întâmplat cu ocaziunea subscrierii actelor mari divergențe și între membrii bisericii orientale și între legații papei. Fiecare parte învinuia pre cealaltă, că textul hotărârilor sinodului este falsificat.

După încheierea sinodului s'a mai întâmplat apoi și următorul incident: Bulgarii, de bună seamă nemulțamiți cu Episcopii, și cu ritul latin, au trimis la Constantinopol o deputațiune, ca se întrebe sinodul, că la care patriarchat are să aparțină după drept biserica din Bulgaria.

Sosind deputațiunea Bulgarilor după încheierea sinodului, împăratul Vasiliu Macedon spre a poté da răspuns deputațiunii Bulgarilor a consultat în această chestiune pre legații papei, pre patriarchul Ignatie și pre reprezentanții patriarchilor din Orient spre a-i consulta, că ce răspuns să dea deputațiunii Bulgarilor. Încontra protestului legaților papei patriarchul Ignatie și reprezentanții bisericii orientale au răspuns, că biserica din Bulgaria aparține patriarchatului din Constantinopol. Nécăjiți pentru acest răspuns legații papei au părăsit Constantinopolul protestând încontra acestei hotărâri; ér patriarchul Ignatie a trimis în Bulgaria un Episcop oriental; și Bulgarii în anul 1870 au dimis pre Episcopii latini.

În fața acestui fapt papa Hadrian II. a provocat pre patriarchul Ignatie, că să recheme din Bulgaria pre Episcopul și preoții trimiși acolo, — amenințându-l, că în cazul contrariu îl va depune din scaunul patriarchal, și-l va escomunica.

La anul 877 muri patriarchul Ignatiu, — fără a fi satisfăcut dorinții papei. Încă înainte de mórtea lui curtea împărătească rechemase pre Fotiu din eesil, și împăratul Vasiliu Macedon îi încredință creșterea fiilor săi, ér după mórtea lui Ignatie îl insti-tui de nou în scaunul patriarchal.

Întrând Fotiu de nou în funcțiune a cerut dela împăratul, să-i se reasumeze procesul; și împăratul

conchemă un sinod ecumenic la anul 879, la carele invită și pre papa Ioan VIII (872—882). Papa în credința, că prin prevenire și amicitia va poté câștiga pre Fotiu pentru scopurile sale, — a trimis reprezentanți la sinodul conchemat la Constantinopol, și pre Fotiu l'a recunoscut de patriarhu legal.

Sinodul conchemat s'a ținut în anul 879 sub președința lui Fotiu în biserica sfintei Sofii. Acest sinod, la carele au participat 383 de Episcopi cu consensul și învoirea reprezentanților bisericii romane a dechiarat pre Fotiu de patriarhu legal al Constantinopolului, și al anulat toate conclusele aduse, încontra lui; ér sinodul dela 869 l'a dechiarat de șters din numărul sinodelor, enunțând, că acest sinod este a-se privi de al optălea sinod ecumenic. Mai departe a dechiarat acest sinod, că în simvolul dela Nicea nu este iertat a-se induce nici o schimbare, ér cine ar îndrăzni, a schimba ceva în simvol sê-se escomunică, precum și că scaunul patriarhal din Constantinopol este coordonat cu scaunul patriarhal din Roma, că cel ce va fi escomunicat de scaunul patriarhal din Constantinopol sê fiă privit de atare și din partea Romii și viceversa. Tôte aceste concluse s'au luat cu învoiela și cu votul legaților papei, cari sperau, că în schimb pentru acest vot vor dobândi Bulgaria.

Fotiu însê n'a voit sê satisfacă dorinții Romei de a-i-se ceda biserica din Bulgaria, și n'a recunoscut nici supremația papei.

Ioan VIII, se înțelege de sine, n'a fost mulțumit cu ținuta lui Fotiu și cu conclusele luate de sinod, și a scris lui Fotiu, că a acceptat dela dênșul mai multă umilință. Cu tôte acestea conclusele sinodului le-a recunoscut, și a amenințat cu anatema pre cel ce nu le-ar recunósce. În o a doua epistolă adresată lui Fotiu papa Ioan VIII condamnă și adaosul „filioque“, dechiarând, că biserica Romii n'a primit nici odată acel adaos, și că Roma din partea sa va face tôte cele de lipsă, ca acel adaos sê-se scérgă și din cele-lalte biserici ale Occidentului.

Tôte acestea le-a făcut papa Ioan VIII. în speranța, că în schimb va primi jurisdicțiunea preste biserica din Bulgaria.

Necedând însê patriarhatul constantinopolitan jurisdicțiunea asupra Bulgariei scaunului papal, Ioan VIII încontra dechiarățiunii sale de mai nainte a enunțat de pre amvou cu evangelia în mână, că anulează conclusele aduse de sinodul din 879, și recunoscând de valabile conclusele sinodu-

lui din 869. dechiară pre Fotiu de depus și escomunicat, precum și pre toți cei ce au primit printrênsul chirotonia.

Tot astfelu a proces față de Fotiu și papii cari au urmat după Ioan VIII, anume: Marin (882—884), Hadrian III, (884—885) și Stefan (885—891). Ținuta papilor însê n'a schimbat întru nimic mersul lucrurilor în biserica din Constantinopol. Fotiu a functionat ca patriarh în linisce și neconturbat până la mórtea împératului Vasiliu Macedon, întâmplată la anul 886.

După mórtea îi acestuia urmă în domniă fiul său Leo numit filosoful. Acesta a trimis pre Fotiu în mânăstire, și în locul lui a instituit de patriarh pre fratele său Stefan, carele era în etate abia de 16 ani, și carele a funcționat dela 886—893.

Prin destituirea a doua a lui Fotiu din scaunul patriarhal și prin instituirea lui Stefan în scaunul patriarhal conflictul dintre Orient și Occident nu a încetat. Orientalii privesc și mai departe de legale și în valóre conclusele sinodului din 879 și sinodul dela 869 de anulat, ér Occidentalii privea de legal conclusele sinodului din 869 și pre cel din 879 de anulat. Tot astfelu s'a susținut și mai departe conflictul și în privința adaosului „filioque“, carele la anul 1014 sub papa Benedict VIII a fost adoptat și de biserica din Roma.

Cătră acestea se mai ivesc între Orient și Occident și alte conflicte nouă, și anume:

Împératul Leo filosoful voia sê pășescă la a patra căsătorie, — ceea ce în biserica orientală era un lucru nepermis. Chiar pentru acésta patriarhu de atunci Nicolau Mysticus, un bărbat vrednic și cu mare vață, — dechiară, că dênșul fără concursul unui sinod nu-i poté da binecuvântarea spre a poté pâși la a patra căsătorie. Spre scopul acesta împératul conchemă la anul 905 un sinod. Mai nainte de a-se întruni însê sinodul împératul se cunună în mod clandestin prin un preot de curte numit Toma. Auđind de acésta patriarhu Nicolau Mysticus destitui din preoția, pre preotul cununătorii; ér împératului și sociei sale a patra cu numele Zoe le înterđise a intra în biserică, până când nu se va pronuncia în cestiunea căsătoriei a patra sinodul conchemat.

Pre când se întâmplau acestea în Constantinopol, sosesc legații papei Sergiu III (903—911) la Constantinopol pentru a participa la sinodul conchemat, și fără sê ascepte întrunirea sinodului, — de-

chiară în numele papei căsătoria a patra a împăratului de legală, ér pre cei ce nu o recunosc de a-tare și în special pre Nicolau Misticus de depus. Împăratul basat pre acéstă dechiarățiune, eesilă pre patriarchul, și în locul lui institui de patriarch pre singelul Eutimiu.

Dechiarățiunea legaților papei a produs mare resens în clerul și poporul din Orient adict credinții ortodoxe. Și împăratul însuși pre patul morții sale, întemplate la 912, a dechiarat, că-i pare réu, de ceea ce a făcut, și tot de odată a dechiarat de repus în scaunul său patriarchal pre Nicolau Misticus; ceea ce după mórtea împăratului se și efeptui; ér Eutimiu trebui să-i cedeze scaunul patriarchal.

Prin un sinod ținut la anul 920 în Constantinopol sub presidiul patriarchului Nicolau Misticus pre timpul domniei fiului lui Leo filosoful, Constantin numit Porfirogenitul (912—959) a patra căsătoria, încheiată de Leo filosoful s'a decretat de nelegală de toți Episcopii din Orient, încontra insistenții legaților papei, cari susțineau, că a fost legală. Și astfel prin acésta s'au născut un nou punct de divergință între Orient și Occident.

La anul 933 sub domnia împăratului Roman I. (919—944) Roma se amestecă de nou în afacerile bisericii orientale. Împăratul adevă voi să institue pre fiul său Teofilact de patriarch. Teofilact era în etate numai de 16 ani, și un ténér răsăfat, carele nu se ocupa decât cu caii și călăritul. Spre a-și poté realiza acest plan împăratul a cerut ajutorul Romei, și delegații papei Ioan XI venind la Constantinopol au chirotonit pre Teofilact de Episcop; și astfel acest om, la 933 a fost instituit de patriarch. Douăzeci și trei de ani a funcționat acest om spre marea daună a bisericii. La anul 956 Teofilact muri fiind trântit de un cal.

Instituirea acestui om în scaunul patriarchal prin reprezentanții papei a produs mare ură în Orient încontra Romei; și când mai târziu la anul 1014 papa Benedict la cererea împăratului Henric II adoptă și biserica din Roma adaosul „filioque numele patriarchului Romei a fost scers în întreg Orientul din diptichele bisericilor.

În fața acestei rumpei dintre Orient și Occident împăratul Vasiliu II Bulgaroctonul încercă la 1024 împăciuire. Spre scopul acesta a trimis delegați la Roma, ca se pertracteze cu papa. Împăciuirea însă nu a succes.

Rumperea totală între Orient și Occident s'a

intemplat la 1054 sub patriarchul Michai Cerulariu, și anume în urmatorul mod. Orientalii, și anume archimandritul Nichita Pectoratul, patriarchul Cerulariu, și Archiepiscopul din Bulgaria Leo din Ochrida au scris încontra înnoirilor introduse în biserica apuseană. La aceste scrieri a răspuns papa Leo într'un ton aspru amenințând pre patriarchul Cerulariu, că-l va ajunge sórtea lui Lucifer. Acéstă amenințare a papei a produs mare resens în întreg Orientul. — Cu toate acestea împăratul de atunci Constantin Monomachul mai făcu o încercare de împăcinire, rogându pre papa să trimită delegații săi la Constantinopol, ca în un sinod să se împace, și aplaneze divergințele. Din nefericire în fruntea delegaților papei a fost trimis cardinalul Humbert, carele era foarte preocupat încontra orientalilor, și îi învinuia, că denșii au îndus înnoiri în simvol și altele. Dênsul ajungând în Constantinopol a publicat mai multe scrieri polemice în un ton aspru încontra orientalilor. Preste tot cardinalul Humbert s'a prezentat în Constantinopol nu ca un om, carele voiesce a împăca divergințele, ci carele dictéză. De aceea patriarchul Cerulariu a dechiarat, că dênsul nu pôte pertracta cu delegații papei, decât numai într'un sinod, — deorece delegații papei nu voiesc să audă altă doctrină; ci pretind dela toți, ca să adopteze doctrina propagată de denșii.

Măniându-se cardinalul Humbert pentru acéstă dechiarățiune a patriarchului Cerulariu a făcut un decret în limba latină, în carele în termini aspri a pronunțiat anatema asupra patriarchului Cerulariu și asupra tuturor, cari împărtășesc ideile lui. Cu acest decret au mers delegații papei în 16 Iulie 1054 în biserica sfintei Sofii, și în fața clerului și poporului adunat l'a depus pre sfântul altariu, și pronunțând cuvintele: „Dumnezeu să vadă, și să judece,“ au ieșit din biserică.

Aflând poporul de escumunicațiunea cuprinsă în decretul lăsat de delegații papei s'a înfuriat într'atâta, încât delegații papei au potut scăpa de furia poporului numai părăsind repede Constantinopolul.

Indată după acésta patriarchul Cerulariu conchemă un sinod, carele decretă, că anatema cuprinsă în decretul legaților papali să se întorcă asupra acelor care o-a pronunțat. Acéstă hotărîre a sinodului s'a publicat în întregă biserica orientală; și consêmțind cu hotărîrea adusă și ceialalți patriarhi, — numele papei s'a scers din diptichele întregii biserici orientale. Din momentul acesta biserica apusenă se privesce de ieșită din comuniunea cu biserica or-

adocșă cea una, sfântă, sobornicească și apostolescă ; ér biserica apusenă pre de altă parte dechiară pre cea orientală de desbinată de biserica catolică, și cînd, că capul bisericii catolice ar fi papa, ér cine nu stă în comunitate cu papa n'ar face parte din biserica catolică.

Invățămîntul limbei materne.

(Continuare și fine.)

B) Istoria.

1) Până la secolul al XIX-lea.

În școlile elementare ale Atenei și Romei antice pe lângă cetire și scriere se propunea și gramatica. Apoi exista și învățămînt limbistic superior în școlile gramaticilor și ale retorilor. Pe cât timp viața politică a popórelor clasice a fost în flóre, cuvîntarea și scrierea alésă avea fórte mare importanță. Fiind-că oratoria era necesară în viața civilă, iar stilul corect și frumos în literatură, toți acei juri, cari doriau să aibă óre-care rolă în afacerile publice cetățenești, trebuiau să se împărtășescă mai nainte de un învățămînt limbistic cât se póte de temeinic. Când ínse libertatea poporului și cu ea dimpreună și viața publică a început a decăde, atunci a degenerat și învățămîntul limbei atât cel inferior, cât și cel superior.

În școlile din evul mediu studiul limbei materne în zadar îl căutăm. Școle poporale nu existau, iar în cele superióre se propunea numai limba latină. Abia în secolul al XV-lea, în școlile urbane a-le burgesimei libere aflăm reprezentat și învățămîntul limbei naționale. Aceste școle pregătiau pe elevii lor pentru diferitele ramuri ale vieții industriale și comerciale, deaceea le dădeau cunoștințe din gramatică și stilul comercial.

În primii secolii ai evului nou reformația a dat óre care avînt învățămîntului limbei materne. S'au înființat pretutindinea multe școle elementare și prima instrucție se făcea în limba maternă, ínse în școlile superióre și de-aci încolo, până în timpul cel mai nou, a dominat limba latină.

În Germania Ratic în secolul al XVI-lea a susceput limba maternă între obiectele de învățămînt ale școlei sale din Köthen. După planul lui Ratic deja în a doua clasă, când se cetia cartea lui Moisi, elevii primiau instrucții despre semnele de punctuațiune, despre ortografie și legătura cuvintelor în ziceri. În clasa a treia, cu carea se termina școla primară, trebuia să se tracteze temeinic gramatica propriu zisă. Cea mai mare eróre a acestui plan era, că se dădea prea mare importanță învățămîntului gramatical abstract, se impuneau elevilor prea de timpuriu formele rigide ale sistemii, și ce e mai mult, lipsiau cărțile de cetire acomodate.

Pe lângă tóte aceste încercări, învățămîntul limbei materne până în secolul al XVIII-lea nici în Germania, dar nici în alte țeri, n'a ocupat în școlile poporale locul, ce i-se cuvine.

Felbig er, pe carele Maria Teresia l-a însărcinat să organizeze învățămîntul din Austria, în planul seu cere, ca în școlile orășenești și, dacă împrejurările permit, și în cele sătești să se propună cunoștințe din gramatica limbei materne. După acest plan se proceda la școla normală din Viena, înființată la 1771.

Tot pe timpul acesta a introdus și Rochow în școlile sale sătești, pe cari le-a înființat lângă Brandenburg în Germania pentru țeranii sei, învățămîntul limbei materne. El deprindea pe elevi în aplicarea corectă a limbei parte prin *conversări libere*, parte prin *tractarea pieselor de cetire*: apoi grupa cuvintele după regulele derivațiunii și aréta exact deosebirea între sinonime.

Vollbeding în cartea sa „Catechismul limbei germâne“ apărută la Köthen asemenea a dat îndigetări fórte raționale pentru învățămîntul limbei. El cere, ca învățătorul să converseze cât mai mult cu elevii, ținîndu-i pe aceștia să evite cu îngrijire tóte erorile gramaticale, apoi să-i pună a ceti piese din autorii aleși. În fine, când ei sunt deprinși în vorbirea și scrierea corectă o limbei, vor învăța și regulele gramaticale.

Dintre metodiștii acestei epoce mai amintim pe Zerenner, carele în 1814 a edat „tabele de model“ pentru învățămîntul limbei germane. Aceste tabele cuprindeau în sine parte propoziții de model, parte propoziții eronate, pe cari elevii aveau să-le corecteze. Prin o astfel de metodă ínse copii nu-se pot deda de a aplica corect limba, căci privind ei cuvinte și propoziții din punct de vedere gramatical eronate, aceste li-se imprimă în memorie, și ei le vor imita.

2) În secolul al XIX-lea.

Începînd dela al doilea deceniu al acestui secol s'au făcut progrese remarcabile în metoda învățămîntului limbistic.

Pestalozzi zice, că exercițiile de intuițiune împreunate cu conversări fac basa cea mai naturală a învățămîntului limbistic. Türk a perfecționat procesul lui Pestalozzi și l-a pus în praxă încă cu mai mult noroc, decât însuș marele seu magistru. Tot în direcția acésta a procedat și Pöhlmann, carele ínse mai cerea, ca elevii să se desvețe de erorile dialectelor și să se deprindă a vorbi *limbagiul poporal curat*.

Pentru-ca să înțelegem pe deplin mersul de desvoltare al metodei învățămîntului limbistic, trebuie să cunoștem și să aprețiam activitatea duor mari filologi germani, cari sunt Becker și Iacob Grimm. Becker cuprinde limba din punctul de vedere al logiceii, privindu-o ca o manifestare exterióră a cugetării; el se nisue de a aréta și prin

exemple, că în ce mod se exprimă în diferitele forme ale limbei diferitele raporturi ale cugetării, și că vorbirea omenescă nu-e altceva, decât *copia fidelă a logicei spiritului omenesc*. Deci el cere, ca diferitele operațiuni ale inteligenței să se prezente și să se explice în diferitele formațiuni a-le graiului viu, așa de ex. noțiunile obiectelor, activităților și însușivilor, raportul speciei către gen, coordonarea și subordonarea noțiunilor una către alta, clasificările, categoriile, șcl. Beck er voia a deprinde pe copii prin gramatică la cugetare, sau precum zicea el „de a ridica poporul la un grad mai înalt de cultură spirituală.“ De la el se derivă numirea de „logica-limbei!“ pe carea metodistul Wurst a aplicat-o mai întâi în cartea sa elementară, scrisă după sistema lui Beck er. Acastă carte, apărută în 1836, în decurs de două decenii a servit ca cinosură pentru învățământul limbistic în Germania. Inse numărósele deprinderi limbistice formale ale metodei lui Beck er au produs puțin folos spiritual. De aceea mai târziu Diesterweg și Denzel au recomandat cunoștințele gramaticale și deprinderile sistematice numai întru atâta, în cât acestea sunt necesare pentru viața practică. Acest picipiu cu timpul s'a considerat tot mai mult în metoda învățământului limbei materne.

Până-când sistema lui Beck er ingreunăză pe elevii școlei populare cu prea multă gramatică, până atunci Grim m cere, ca gramatica să se eschidă cu totul din școla poporală. După vederile sale învățarea regulilor este un lucru nu numai inutil, ci chiar păgubitor, care confundă și corupe capacitatea de vorbire a elevilor. Vorbirea corectă, zice Grim m și-o pot însuși elevii mai ușor astfel, dacă nu învață nici o regulă, ci se lasă de a fi conduși numai prin simțul de limbă. Acastă reacție energetică inse cam exagerată în contra formalismului sec al învățământului limbistic elementar a avut rezultate salutare. Discipolii lui Grim m, dintre cari amintim pe Wackernagel, au continuat cu bun succes lupta în contra mehanismului gramatical lipsit de viață și neacomodat pentru școla poporală. Aderenții lui Grim m au voit a exila din școlă totă gramatica, motivând procedura lor și cu aceea, că reflexiile și abstracțiunile pe cari le prescrie sistema lui Beck er-Wurst, i fac pe elevi superficiali și prea de timpuriu maturi.

Direcția lui Grim m recunoște ca mijlóce ale învățământului limbistic numai exemplele, modelele și imitația. Ca model de vorbire pentru elevi are să servescă cartea de cetire și graiul viu al învățătorului. Deci ei își vor însuși limba prin auzire atentă, prin cetire corectă și des repetată, prin decopiare, memorisare și imitare. Deși aceste mijlóce metodice sînt pentru învățământul limbei de cea mai mare importanță, eshiderea radicală a gramaticei din școlă totuș nu se póte recomanda.

Numai în timpul cel mai nou s'a format metoda cea rațională a învățământului limbei, care metodă

cere ca pe lângă modelele și imitațiuni să se considere și gramatica. Deja în 1835 a zis Kellner, că instrucția în gramatica limbei materne are să plecedela tractarea pieselor de cetire, cari trebuie să se alegă și aplice așa, încât să conțină tot materialul limbistic, din care se pot abstrage regulile limbei. Mulți metodști au urmat acestei direcțiuni și învățământul limbei materne a luat un mers analitic.

Cu încetul pedagogii au recunoscut tot mai mult, că elevii mai întâi trebuie să cuprindă înțelesul pieselor de cetire, mai departe să se facă atenți la formele ortografice, gramaticale și stilistice, cari obvin în acelea, și în fine ei să știe reproduce corect cu vorba și în scris ce au cetit, când apoi să aplice regulile în praxă cu deplină conștiență. La perfecționarea metodei limbii a mai lucrat și Tom a Scherr în Svițera. Carțile sale elementare se apropie de sistema lui Beck er-Wurst, fără a căde în erorile acesteia. În Germania distinsul metodist Carol Kehr a arătat cum trebuie a tracta piesele de cetire astfel, ca pe baza acestora să se póta propune în mod sistematic tóte părțile învățământului gramatical. În Austria Teodor Vernaleken a introdus metoda stabilită de pedagogii germani. Astfel s'a încetățenit această rațională metodă și în școlele din patria noastră.

Dr. Petru Pipoș.

D I V E R S E .

† *Necrolog.* Corespondentul nostru din Desna ne scrie următoarele: În ziua de 12/24 luna curentă am petrecut la locul de eternă odichnă rămășițele pământesci ale poporenei de aici Eva Ancuța măritată Dan, carea prevădând apropiarea sfârșitului și voind a-și încununa viața prin fapte frumoase crestinesci a lăsat pre seama sfintei biserici pământul, de carele vorbim mai la vale, mai departe suma de cinci sute șapte-deci fiorini v. a. cu menițiunea de a-se face un orologiu la sfânta biserică din Desna, ér una sută de fiorini o-a lăsat sfintei biserici din Desna cu menițiunea, ca în fiecare an să-i-se facă parastas pentru odichna sufletului, precum și a réposatului ei soț, Pavel Baranciu, a ginerelui său Vasiliu Beldea, a fiicei sale Ana și a nepotului său Pavel.

Servițiul funebru a fost oficiat de părintele Zacharia Milián, asistat de trei preoți din vecinătate în ființa de față a întreg poporului din Desna, carele venise să dea cu receruta pietate ultimul tribut de recunoștință binefacetőrei sfintei biserici, și carea prin acésta și-a câștigat titlul la vecinică amintire și stimă din partea credincioșilor sfintei noastre biserici. În veci amintirea ei!

* *Nou pământ bisericesc școlariu în eparchia Aradului.* Fericita întru aducere aminte poporeana din Desna Eva Ancuța măritată Dan a lăsat prin testament sfintei noastre biserici din numita comună pentru scelpuri bisericesci școlare una

jumătate de sesiune de pământ în preț de două mii florini valuta austriacă.

Înregistrând această faptă creștină rugăm pe Dumnezeu, ca sufletul răposatei în Domnul să-l așeze în locașurile dreptilor, ér frumosul exemplu al densii să aibă cât mai mulți imitatori în sinul poporului nostru.

* **Himen.** D-nul Ioan Petrovici profesor la institutul nostru preparandial, își va sërba cununia în 10 Februaru n. a. c. cu d-șora Sidonia Ianculescu fca D-lui învățator Nicolae Ianculescu din Goșodia. Felicitările nòstre!

* **Capital mort.** Suma aproximativă a banilor de hârtiă, ce se află în comerț în monarhia nòstră, face cam 800 milioane de fl. O parte însemnată din această sumă e ținută prin lădile și busunarele singuraticilor persoane ca capital disponibil pentru casuri de trebuință. Acest capital, care stă astfel, impedeat și nu fructifică nimic, reprezintă o sumă foarte considerabilă. Sototind câte 5 membri de o familie, în întregă monarhia nòstră se află 8 milioane de familii. Dacă vom pune numai câte 10 fl. de familie, ca capital disponibil, ce stă ascuns în ladă sêu în busunar, vom avea pentru întregă monarhia, suma considerabilă de 80 milioane fl. Această sumă, dacă ar fi depusă la o cassă de păstrare, ar aduce peste 3 milioane fl. la an. Ea însă este un capital mort, care prin faptul, că stă ascunsă pe fundul lădilor și prin busunarele singuraticilor, cauză cetățenilor o pagubă de peste 3 milioane fl. la an.

Pe Români mai cu sémă paguba această îi privesce în foarte mare parte, deore-ce se găsesc și astăzi mulți între noi, căroră le place a ține banii pe fundul lădii cu săptămânile, ori chiar și cu lunile, în loc de a-i fi depus la o bancă, unde pe lângă aceea, că în fiă-care și fructifică ceva, sunt și mai sigur păstrați ca acasă. Câte pagube nu suferă poporul nostru prin acest obicei?

Unul se duce tòmna la tîrg, și vinde o păreche de boi cu 300 fl., banii îi ascunde apoi în fundul lădii până primăvera. când are de gând să-și cumpere alți boi. Dacă în intervalul acesta banii ar fi stat la o bancă, ar fi adus un profit curat de 7—8 fl., pe cari însă Românul, din cauza obiceiului sêu rău, îi perde, plus că-și mai face griji și cu păzirea capitalului.

La orașe, unde locuitorii au băncile la dispozițiune, obiceiul de-a ține capitalul în busunar, fără de-a fructifica nimic s'a cam șters și se șterge din și în și mai mult.

Omieni practici îndată ce pun mâna pe bani, fiă și numai pentru câte-va zile, îi depun la bancă, de unde la cas de trebuință, îi pot ridica în ori-ce moment, tocmai ca și din cassetă propriă. Ba unele bănci, din capitale au emis în timpul din urmă un fel de bilete în formă de cekuri, cari sunt întocmite astfel, că interesele după capitalul depus la bancă, se pot ridica separat de capital. Omul își depune banii la bancă și în schimbul lor capătă bilete. Cu acestea se folosesc în comerțul de toate zilele, tocmai așa, ca și cum ar ave banii în busunar. Biletele se pot schimba în valórea lor nominală atât la bancă cât și la singuraticile firme. Până când biletele

nu se înapoiază băncii după capitalul reprezentat de ele, deponentul primesce interese. Fiă-care bilet este de câte 10 fl. în astfel de bilet póte omul să pórté în busunar sute de florini, fără ca acești bani să fiă capital mort, deore-ce ei fructifică cu 4%.

* **Starea sănătăți papei Leo XIII.** Sfințenia Sa, papa Leo XIII. este în etate de 85 de ani. Cu toate acestea este sănătos. Ceteșce și scrie fără ochelari, și aude bine. Sfințenia Sa este om de construcțiune corporală robustă. În vieță a fost numai odată bolnav, și anume în etate de 35 de ani a suferit de tifus. În tot decursul vieții a dus o vieță foarte regulată.

* **Episcopul-cardinal Schlauch despre căsătorii.** În zilele trecute cardinalul Schlauch a sêvêșit cununia contelui Anton Széchenyi cu contesa Christina Wenckheim. Ocaziunea acesta a folosit-o episcopul pentru a clarifica punctul de vedere al bisericii față de această instituțiune. Intre altele dînsul a đis: „Legătura prin care se unesc două ființe e indisolubilă. Aceasta o voescé Dumnezeu și acesta o voescé, la porunca lui Christos, și biserica catolică. Pentru totdeauna! điceți dvóstră astăzi: Pentru totdeauna! — đice împreună cu dvóstră biserica — astăzi ca și în totdeauna. De această gândire sunteți dvóstră preocupați în momentul de față, această idee voescé biserica se o conserve în toate timpurile, punénd idealul trāiniciei în mijlocul vremelnicilor lucruri omenești — sacramentul, care nu se póte desface fără a blasfemia divinitatea. Prin sacramentul acesta biserica împărtășescé grația sa divină, căreia veți încredința sórtea, fericirea, fidelitatea și toate speranțele dvósrre. Pasiunea și pofta nu póte nici-odată se formeze un ideal, cu atât mai puțin în căsătorii. În căsătorii idealul este Christos însuși, Mântuitoriul divin, care a creat familia după chipul, și asemenarea sa. Din această cauză biserica împreună căsătoria din sfera comună și împreună echilibrul vieței spirituale cu iubirea dumnezeescă, cu aceea iubire, care Christos o are pentru biserica sa. Ori ce ar aduce cu sine viitorul, una e sigur: că nu este viață fericită aceea, la al căreia început și sfêșit nu stă Dumnezeu.“

* **Avis dlor abonenți ai fói nòstre.** Rugăm pre d-nii abonenți ai fói nòstre, cari până acum nu și-au renouit abonamentul pentru anul curent să binevoiescă a-l renou, ca să-ne putem orienta asupra esemplarelor trebuincioșe. Tot de odată dechiarăm, ca numărul de față este cel din urmă, ce-l trimitem d-lor abonenți, cari nu și-au renouit abonamentul.

INVITARE DE PRENUMERAȚIUNE

LA

„BISERICA și ȘCÓLA.“

Fbiă bisericescă școlastică, literară și economică.

Cu începutul anului 1895 deschidem abonament nou la „Biserica și ȘcÓla.“

Rugăm pre toți domnii abonenți de până acum, cari doresc a ave fóia nòstră și pe viitoriu,

se binevoiescă a tramite la „Tipografia diecesană“
prețul de prenumerațiune care e :

PENTRU AUSTRO-UNGARIA :

PE UN AN 5 fl. — cr.

„ 1/2 „ 2 fl. 50 cr.

PENTRU ROMÂNIA ȘI STRĂINĂTATE :

PE UN AN 14 franci.

„ 1/2 „ 7 fr.

*Sprîjinul moral și material, de care până
acuma s'a bucurat fîia noastră, ne îndreptățește
a spera, că și în viitoriu vom fi îmbrățișați de
asemenea simpatii caldurese precum și de bună-
voința nestrămutată a On. Public cetitoriu.*

Redacțiunea.

Concurs.

Pentru deplinirea definitivă a stațiunii învățătoresci
dela școla confesională ort. română din **Parța** (inspecto-
ratul Timișorii) se escrie concurs cu termin de alegere
pe **ziua de 19 Februarie** v. a. e.

Emolumentele anuale sunt: 1) Bani gata 350 fl.
v. a.; pentru conferință 5 fl.; pentru scripturistică 5 fl.;
pentru famulația 8 fl. v. a.; 2) 4 jughere de pământ și
o grădină de 600 st □ cari alesul le va folosi în timpul,
cât vor fi în posesiunea comunei bisericesci, și după cari
va suporta toate dările; 3) 4 orgii de lemne, din cari se
va încălzi și sala de învățământ; 4) dela înmormântări
unde va fi poftit 50 cr.

Reflectanții au să-și substernă recursurile provădate
cu testimoniu de evalificațiune și limba magiară, adresate
comitetului parochial din Parța — Prea On. Domn proto-
presbiter și inspector de școle Dr. Tr. Putici în Timișóra
— Fabric; având să dovedescă și aptitudinea, de a con-
duce corul vocal deja esistent, la ce alesul va fi obligat
fără alta remunerațiune. Competinții vor avé să se pre-
sente în vre-o duminică ori sârbătoare în s. biserică de
acolo, spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic, inse
nu în ziua alegerii.

Se observă, că alesul va avé să se îngrijescă sin-
gur de cortel, până la edificarea școlei, ce se intenționază.
Din ședința comitetului parochial, ținută în Parța
la 14 Decemvre v. 1894.

Nicolae Micluța, m. p. *Avram Blaș, m. p.*
președinte. notariu.

Cu consensul protopresbiterului: DR. TR. PUTICI, m. p.,
inspector de școle.

Conform ordinului Veneratului Consistoriu aradan
dto 23. Noemvre 1894. Nr. 6660/1894., se escrie con-
curs pe capelania temporală sistemisată lângă
parochul Dimitrie Panea din **Pauliș**, cu termin de **30**
zile dela prima publicare.

Venitul preotesc din parochia respectivă e următo-
riul: 1) Una sesiune parochială constătătoare din 31 1/2
lanțe de pământ, a căreia venit anual se compută la 540
fl.; 2) Birul preotesc dela 154 numere de case compu-
tat la 150 fl.; 3) Venitele stolari computate la 130 fl.,
cari toate la olaltă dau suma de 820 fl., fără detragerea
contribuțiunei reg. de 63 fl.

Din acest venituri, capelanul alegând va avé să ca-
pete jumătate venit, rămânând celălalt jumătate venit pa-
rochului susnumit.

Parochia se clasifică de clasa primă.

Recurenții provăduți cu testimonii de cualificațiune
pentru parochiile de clasa primă, vor avé să-și trimită
recursurile lor — ajustate cu documentele prescise — la
Prea Onoratul Domn Vasile Beleş, protopresbiter în Ma-
ria-Radna, până la terminul preclus; ér pân'atunci sunt
pofțiți a se arăta în vre-o Duminică ori sârbătoare în
sânta biserică din loc, spre a-și arăta desteritatea în cuvên-
tări și cele rituale bisericesci.

Pauliș, din ședința comitetului parochial gr. or.,
ținută la 12 Ianuarius, 1895.

Nica Mustețiu, m. p. *Stefan Ohnu, m. p.*
președ. comit. paroch. not. comit. paroch.

În conțelegere cu: VASILE BELEȘ, m. p. protopresbi-
terul Radnei.

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc la școla
gr. or. rom. confesională din **Ohaba-Forgaciu**, se escrie
concurs cu terminul de alegere pe **9/21 Februarie a. c.**

Emolumentele sunt: 1) în numărariu 200 fl. v. a.;
2) pentru conferință 6 fl. v. a.; 3) pentru scripturistică
5 fl. v. a.; 4) în naturale 9.30 Hectlitre grâu și 9.30
Hectlitre cucuruz, 2 jugere pământ arătoriu, 8 orgii de
lemne din cari se încăldește și școla, locuință liberă cu
grădină de legumi de un juger și dela înmormântări 50 cr.

Recursurile cuviincios ajustate se se trimită Prea-
onoratului oficiu protopresvital al Belințului în Chisetu;
având concurenții în vre-o Duminică, ori sârbătoare a se
presenta în sta biserică locală, spre a-și arăta desterita-
tea în tipic și cântările bisericesci.

Recurenții cu testimoniu de cualificațiune din limba
magiară și cei ce vor șci instrua corul vocal vor avea
preferință.

Ohaba-Forgaciu, 7/19 Ianuarie 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: LUCIAN ȘEPETIANU, m. p. adm.
protopresvital.

Pentru în deplinirea postului de capelan temporal pe
lângă veteranul preot *Ioan Lele* din **Erdeși**, (Erdö-
hegy), decretat de Ven. Consistoriu sub Nr. 6590/1894.
se publică concurs, cu termin de alegere pe **12/24 Fe-
bruarie a. c.**

Beneficiul împreunat cu parochia constă din: a)
peste 28 jugere catastr. pământ arătoriu, împreună cu
competința de pășune; b) casă parochială cu estravilane;
c) birul dela 60 de case; d) stolele usuete; cari toate
dau suma de 717 fl.

Alesul capelan va folosi jumătate din acest benefi-
ciu, având a suporta în aceeași proporțiune sarcinele
publice.

Recurenții au să-și ajusteze recursurile lor conform
§. 15 lit. b) din „Regulamentul de parochii“ de cl. II. și
să se substernă, adresate comitetului parochial, la oficiul
protopresvital din Chișineu (Kisjenő) până în 10/22
Februarie a. c., și au să se prezenteze conform §. 18. al
aceluiasi Regulament în cutare Duminică ori sârbătoare în
s. biserică, spre a-și arăta desteritatea în oratoriă și cele
rituali.

Erdeși, din ședința comitetului parochial, ținută
la 9/21 Ianuarius 1895.

Ioan Nica, m. p. *Ioan Dascal, m. p.*
președinte. notariu.

În conțelegere cu protopresviterul tractual: Dr. IOAN
TRAILESCU, m. p.